

Arastırma Makalesi

Hayat Sigortalarını Vergilendirme Yaklaşımları

Life Insurance Taxation

Ufuk KAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Finansal Bilimler Fakültesi

ufuk.kaya@hbv.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-1633-8060>

Makale Geliş Tarihi	Makale Kabul Tarihi
17.02.2025	11.03.2025

Öz

Günümüzde hayat sigortaları, sağladığı koruma yanında tasarruf aracı olarak kullanılmaktadır. Saf sigorta içeriğiyle süreli hayat sigortaları, erken ölümün neden olacağı gelir kaybını yerine koymayı, geride kalanların finansal güçlüğüyle karşılaşmasını önlemeyi içermektedir. Yaşam boyu hayat sigortaları, vefat tazminatı yanında emeklilik geliri benzeri bir kaynak yaratmaktadır. Tek primli hayat sigortaları ise yatırım aracı niteliğindedir. Çalışmanın amacı, hayat sigortası ürünlerinin, bu sigortalar için ödenen primlerin ve nihayetinde sigortadan yapılan ödemelerin niteliğinin ve ekonomik içeriğinin ortaya konulması ve bu sayede vergilendirme için geçerli yaklaşım ve genel uygulamaların belirlenmesidir. Hayat sigortası için prim ödenmesi, hayat sigortası tasarruf unsuru içeriyor ise getiri elde edilmesi ve hayat sigortasından yapılan ödemeler birbiriyle ilişkilidir. Bu nedenle çalışma boyunca sürecin irdelenmesi ve değerlendirilmesinde bu aşamaların ilişkili yapısı dikkate alınmış, bütüncül ve tutarlı ilişkili vergileme kuralları saptanmıştır. Ayrıca, hayat sigortalarının vergileme kuralları ve muhtemel etkileri mutlak olduğu kadar benzer araçlarla karşılaştırılarak göreceli olarak saptanmıştır. Yaygın uygulamada, hayat sigortalarının aşamalarının karşılıklı ilişkisini dikkate alan ve tutarlı vergileme kurallarının dışına çıkılarak, hayat sigortalarına vergisel kolaylık sağlayan kurallar tercih edilmektedir. Hayat sigortası tasarruflarının getirileri için vergisiz birim süreci işlemekte, getiriler sigortalıya dağıtılana kadar vergilendirilmemektedir. Keza vefat tazminatları yaygın olarak vergi dışında tutulmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Hayat sigortası, sigorta primleri, gelirden prim indirimi, sigorta ödemeleri, vefat tazminatı

Abstract

Nowadays, life insurance is used as a savings tool in addition to the protection it provides. With its pure insurance content, term life insurance includes replacing the income loss that will be caused by premature death and preventing the survivors from facing financial difficulties. Whole life insurance creates a source similar to retirement income in addition to death benefit. Single premium life insurance is an investment tool. The aim of the study is to reveal the nature and economic content of life insurance products, premiums paid for these insurances and finally insurance payments, and thus to determine the valid approach and general practices for taxation. Premium payment for life insurance, return of savings element and insurance payments are interrelated. Therefore, the integrated structure of these stages has been taken into account in the examination and evaluation of the process throughout the study, and consistent and interrelated taxation rules have been determined. In addition, the taxation rules and possible effects of life insurance have been determined both absolutely and relatively by comparing them with similar instruments. In common practice, rules that take into account the mutual relationship of the stages of life insurance and provide tax convenience to life insurance by going beyond consistent taxation rules are preferred. There is a tax free inside buildup process for the returns on life insurance savings, and the returns are not taxed until they are distributed to the insured. Likewise, death benefits are commonly exempt from tax.

Önerilen Atıf /Suggested Citation

Kaya, U., 2025, Hayat Sigortalarını Vergilendirme Yaklaşımları, Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi, 60(1), 895-909.

Keywords: *Life insurance, insurance premiums, premium deduction from income, insurance payments, death benefit*

1. Giriş

Hayat sigortaları, modern toplumlarda ölen kişilerin aile üyelerine ekonomik koruma sağlamaktadır. Zamanla hayat sigortaları, sağladığı bu korumanın yanında sigortalılar için tasarruf aracına dönüşmüştür. Özellikle bünyesinde tasarruf unsuru barındıran sigorta poliçeleri yardımıyla sigorta firmaları finansal aracılık rolünü üstlenmektedir. Finans sektöründe yaşanan hızlı gelişme sigortacılık sektörünü de etkilemekte, sigorta firmaları tarafından yeni ve karmaşık finansal ürünler sunulmaktadır. Günümüzde sigorta firmalarının sunduğu tasarruf unsuru barındıran ürünler ile diğer tasarruf araçları arasındaki ayırım giderek belirsizleşmektedir.

Bu çalışmada hayat sigortalarının genel olarak niteliği, sigortalıya sağladığı faydaları ve işleyişi ortaya konulmuş, dolayısıyla sigortacının ekonomik rolü saptanmıştır. Ayrıca hayat sigortası ürünlerinin genel görünümü, bu ürünlerin ayırt edici özellikleri ve nihayetinde bu sigortadan sigortalıya yapılan ödemenin ekonomik niteliği belirlenmiş ve ekonomik niteliklerden hareketle bu unsurların vergileme yaklaşımları saptanmıştır. Hayat sigortalarında prim ödemesi, primlerin bir kısmı ile oluşturulan tasarruflardan getiri elde edilmesi ve nihayetinde tazminat olarak veya birikimin iadesi biçiminde sigortalıya ödeme yapılması aşamaları birbiriyle bağlantılıdır. Dolayısıyla her bir aşamanın vergilendirilmesine yönelik irdeleme ve nihai değerlendirme bu aşamaların bütünleşik yapısı dikkate alınarak yapılmıştır. Çalışma ile hayat sigortasına yapılan prim ödemelerinin ve hayat sigortasından sigortalıya yapılan ödemelerin vergilendirilmesine yönelik yaklaşımların ve uygulamanın genel görünümünün saptanması amaçlamakta olduğundan belirtilen alanlardaki Türkiye uygulamasına sınırlı olarak değinilmiştir.

2. Hayat Sigortaları, Bireye ve Topluma Katkıları ve Hayat Sigortası Ürünleri

Ekonomik olarak gelişmiş toplumlarda sigorta, özellikle de hayat sigortası ilgi görmektedir. Sigorta sektörü dinamik yapısı ile günün koşullarına ve sigortalının ihtiyaçlarına uygun ürün çıkarmakta oldukça başarılıdır. Hayat sigortasının anlaşılması amacıyla bireye ve topluma faydalarının saptanması, hayat sigortası ürünlerinin ayırt edici özelliklerinin ve ekonomik niteliğinin ortaya konulması gerekmektedir.

2.1. Hayat Sigortaları, Bireye ve Topluma Katkıları

Modern yaşam sağladığı kolaylıklarla birlikte çeşitli riskler getirmekte, bireylerin sigorta korumasına olan ihtiyacını artırmaktadır. İnsanların sigorta ihtiyacının karşılanmasında önemli ürünlerden birisi de hayat sigortasıdır. Nihayetinde ölüm herkes için geçerli olmasına rağmen, sadece bazı kişilerin hayat sigortası ihtiyacı bulunmaktadır. Esasen finansal açıdan herhangi bir kişiye bağımlı olan kişi veya işletmeler hayat sigortasına ihtiyaç duymaktadır (Lynch, 2009, s. 33). Başka bir deyişle sigorta olmasaydı sınırlı kaynağı ile büyük risklere karşı yeterli koruma sağlayamayacak olanlar hayat sigortasına ihtiyaç duymaktadır (Lynch, 2009, s. 33).

Hayat sigortaları ile bireyin belirli bir süre içinde ölümü nedeniyle ortaya çıkan ekonomik kayıplara karşı koruma sağlanmakta (Moran, s. 1); sigortalının erken (prematüre) ölüm riski sigortacıya aktarılmaktadır (Cornelison, 1985, s. 239). Sigortacı ise üzerine aldığı risklerin yayılmasına (pooling) yardımcı olmaktadır (Neubing ve Steuerle, January 1984, s. 2). Bu işleyişte hayat sigortası, ebeveynin veya anahtar çalışanın kaybı halinde ailenin ölen kişiye bağımlı üyelerini veya işletmeleri muhtemel ekonomik kayıplara karşı korumaktadır.

Sigortanın toplumsal faydasının bulunduğu kabul edilmekte, yasama organları tarafından sigorta ürünlerinin ve süreçlerinin vergilendirilmesine yönelik kurallar geliştirilirken bu husus dikkate alınmaktadır (Tucker, Dawson ve Brown, 1983-1984, s. 893). Hayat sigortalarına yönelik vergisel kolaylıklar getirilmesinin temel nedeni, eş veya ebeveynin erken ölümü sonrasında finansal zorluklarla karşılaşacak mirasçıların desteklenmesidir (Swilhart, 1962, s. 163)¹. Sadece hayat sigortasının değil, emeklilik tasarruflarının gerek emeklilik ve sigorta fonu gerekse sigortalı ve emekli düzeyinde görel olarak hafif vergilendirilmesi kamu yararı ile gerekçelendirilmekte (Plumley, 1981, s. 123); hatta bazı ülkelerde hayat sigortası yardımıyla ölüm tazminatı sunulması sosyal mal olarak değerlendirilmektedir (King, 2009, s. 15).

Gerçekten de hayat sigortasının varlığı ve yaygınlaşması, hayatta kalan aile bireyelerine, işletmelere hatta alacaklılara sağladığı güvence ile sosyal, mali ve ekonomik faydalar sağlamaktadır. Özellikle ailenin geçimini

¹ Ancak bu noktada, belki de herhangi bir hayat sigortası korumasına sahip olmadığından çok daha büyük finansal sorunlarla karşı karşıya olan mirasçıların desteklenmesi anlamlı olabilir. Bu amaçla mirasçılara, en azından ölümü takip eden bir süre için, belirli bir düzeyde mali destek sağlanabilir veya vergi indirimi uygulanabilir. Bkz. (Swilhart, 1962, s. 173).

sağlayan kişinin erken ölümü, aile bireylerini sadece manevi bir ıstırapla değil aynı zamanda finansal bir darboğazla karşı karşıya bırakabilir. Her ne kadar sosyal güvenlik sistemi, bu beklenmedik durumda aile bireyleri için koruma sağlasa da dul ve yetimlerin fakirliğe mahkûm olması veya en azından yaklaşması muhtemel, ölüm sonrasında daha kötü mali imkânlarla sahip olması ise muhakkaktır (Plumley, 1981, s. 122,123). Böylesi durumlarda hayat sigortası, ölüm nedeniyle ortaya çıkacak finansal kayıplara karşı güvence sağlamakta, sağladığı koruma ve kaynak ile bağımlı kişilerin finansal durumunun düzelmesine, kimseye muhtaç olmadan yaşamlarını sürdürmesine katkı vermektedir.

Erken ölümün neden olacağı finansal darboğazın dul ve yetimleri yardıma muhtaç bırakması kamunun bu alanda harcama yapmasını gerektirecektir. Toplumun, ihtiyaç sahibi dul ve yetimlere kayıtsız kalması düşünülemeyeceğinden hayat sigortasının sağlayacağı kaynak ve güvence, dul ve yetimlerin finansal ihtiyaçlarını karşıladıkça kamunun mali yükünü azaltacaktır (Plumley, 1981, s. 122,123).

Hayat sigortası, piyasada bazı işlemlerin etkin biçimde yapılmasını mümkün kılmakta, dolayısıyla ekonomiye katkı sağlamaktadır. Örneğin, devamlılığın ve performansın belirli kişilere sıkı sıkıya bağlı olduğu işletmelerde bu anahtar personelin sigortalanması, bahsedilen anahtar personelin kaybının yaratacağı ekonomik kayıplara karşı koruma sağlayacaktır. Sağlanan koruma söz konusu işletmelere yüksek miktarda borç verilmesini mümkün hale getirecektir (Plumley, 1981, s. 123).

2.2. Hayat Sigortası Ürünleri

1970'lerde finansal piyasalar değişime uğramış ve faiz oranlarını tahmin zorlaşmıştır. Bu gelişmeye hayat sigortası sektörü daha yüksek ve rekabetçi getiri sunan yeni ürünler geliştirerek cevap vermiştir. Bu gelişme ile sigorta poliçeleri ile mevduat hesabı arasındaki fark belirsizleşmiştir (Neubing ve Steuerle, 1984, s. 11). Özellikle, poliçenin tasarruf unsuru üzerinden sigortalının borç almasına izin verildiği ürünlerde bu fark neredeyse ortadan kalkmaktadır (Neubing ve Steuerle, 1984, s. 28).

Her ne kadar hayat sigortası esasen sigorta koruması için tercih edilse de tasarruf unsuru da içerebilir. Hayat sigortası ürünlerini tasarruf unsuru taşımayan ve taşıyan (nakit değer içeren) sigortalar olarak iki gruba ayırmak olanaklıdır (Congressional Research Service, 2003, s. 2). Hayat sigortası ürün çeşitliliğini sağlayan ve bu ürünler arasındaki farkı belirleyen, esasen saf sigorta ve tasarruf unsurlarının poliçe içindeki dağılımıdır (Vickrey, 1943, s. 560). Hayat sigortası ürünlerini içerdikleri sigorta ve tasarruf unsurlarının bileşimi bakımından bir spektruma yerleştirmek olanaklıdır. Bu spektrumun bir ucunda tasarruf unsuru içermeyen² süreli (term) hayat sigortası diğer ucunda ise küçük ve gittikçe azalan bir sigorta unsuru içeren tek primli hayat sigortası (single premium-anüite) yer almaktadır (Vickrey, 1943, s. 560; Neubing ve Steuerle, 1984, s. 5). Hayat sigortası ürün çeşitliliği içinde farklılığı saptamak amacıyla türünü temsil kabiliyeti olan süreli hayat, yaşam boyu hayat, prim iadeli hayat ve tek primli hayat sigortalarını yakından incelemek olanaklıdır.

2.2.1. Süreli Hayat Sigortaları

Süreli hayat sigortalarında, poliçe dönemi içinde sigortalının ölümünün gerçekleşmesi halinde tutarı önceden belirlenmiş olan vefat tazminatını ödemeyi taahhüt eden sigorta firmasına prim ödenmektedir (Moran, s. 1). Bu sigortalar, ödenen prim karşılığında sadece belirli bir dönem içinde gerçekleşen ölüm risklerini kapsamaktadır (Moran, s. 1). Sigortalının ölümü halinde sadece tutarı önceden belirlenmiş bir ölüm tazminatının ödenmesini öngören süreli hayat sigortaları, tasarruf planı içermediklerinden "saf" (pure) sigorta içeren poliçe (Krieg, 1988-1989, s. 748) (Congressional Research Service, 2003, s. 2) olarak tasnif edilmekte (United States General Accounting Office, 1990, s. 14) ve bu sigortalar doğası gereği belirli bir süre için hayat sigortasına ihtiyaç duyanlar için uygun bir seçenek oluşturmaktadır (Lynch, 2009, s. 33). Bu sigortaların süreli hayat sigortası olarak adlandırılmasının nedeni, belirlenen sürenin sonunda tarafların hak ve borçların sona ermesidir (Lauer, 1988, s. 685). Poliçe dönemi sonunda sigortalı hayatta kalmış ise koruma ortadan kalkmakta, ne sigortalı ne de lehtar ekonomik bir iddiada bulunamamaktadır (Krieg, 1988-1989, s. 748; Congressional Research Service, 2003, s. 2).

Süreli hayat sigortasının karakteristik iki özelliği bulunmaktadır. Birincisi, yıllar geçtikçe mortalite riskinin yükselmesi nedeniyle sigorta primin artmasıdır (Schuyler, 1994, s. 2). İkincisi ise sigortanın, poliçe döneminde sigortalının vefatı halinde ödenecek olan ölüm tazminatı dışında, menfaat sunmaması veya bir değer

² Her ne kadar süreli hayat sigortalarının tasarruf unsuru içermediği ifade edilse de bütün sigorta priminin dönem başında tahsil edildiği durumlarda yatırıma yönlendirme olanak dâhilindedir (Neubing & Steuerle, 1984, s. 4); gerçekten de ödenen primler derhal tazminatlarla eşleşmediğinden, yatırıma yönlendirilmekte, elde edilen tazminatların ödenmesinde veya ödenecek prim tutarının azaltılmasında kullanılmaktadır. Özellikle çok yıllık poliçeler yüksek oranda yatırım unsuru içermektedir. Bkz. (Oliver, 2004, s. 16).

içermemesidir. Süreli hayat sigortasında primin esas belirleyicisi sigortalının yaşı olduğundan sigortalının, bir sonraki yılda aynı sigorta korumasını sağlamak için daha yüksek tutarda prim ödemesi gerekmektedir. Ölüm ihtimali yaşla birlikte yükseldiğinden sigortalının süreli hayat sigortası primleri de her yıl artmaktadır (Krieg, 1988-1989, s. 749). Başka bir deyişle sigortalının yaşı ile birlikte artan mortalite maliyeti prim artışına neden olmaktadır. Bu işleyiş nedeniyle kişiler yaşlandıkça gelirlerinin daha büyük bir bölümünü sigorta primi olarak ödemek zorunda kalmaktadır (United States General Accounting Office, 1990, s. 14). İleri yaşlarda çalışma gücünün ve beraberinde gelirin azalabileceği de dikkate alındığında, yıldan yıla gelire nispetle hızla ve sürekli artan bir sigorta maliyeti ile karşılaşılacağı açıktır. Nihayetinde yıllar içinde yaşlılar³ neredeyse hayat sigortası yaptıramaz hale gelmektedir (King, 2009, s. 16).

Süreli hayat sigortası poliçelerinin primleri iki unsur içermektedir. Bunlar ölüm tazminatına (Schuyler, 1994, s. 2) başka bir deyişle mortalite hesabına dayanan saf sigorta (risk primi) bedeli ile masraf payıdır (Krieg, 1988-1989, s. 748). Saf sigorta maliyetini belirleyen mortalite hesabı, sağlıklı bir bireyin yaş ve cinsiyetine bağlı olarak yaşam beklentisine dayanmaktadır (Lauer, 1988, s. 687). Masraf payı ise sigortacının işletme masraflarını ve karını, başka bir deyişle sigortacıya sağlanan rekabetçi bir getiriye içermektedir (Schuyler, 1994, s. 2).

2.2.2. Yaşam Boyu Hayat Sigortaları

Süreli hayat sigortalarının yıldan yıla prim artışı gerektiren yapısının dezavantajını, yaşam boyu (whole life) sigortaları ile aşmak olanaklıdır (United States General Accounting Office, 1990, s. 14). Yaşam boyu hayat sigortalarında prim sigortalının ömrüne yayılmakta, süreli hayat sigortalarından farklı olarak sigortalı yaşlandıkça sigorta primi değişmemektedir. Sigortanın ilk yıllarında (sigortalı gençken) mortalite hesabının gerektirdiği tutar ve masraf payının üzerinde belirlenerek fazladan toplanan prim, yatırıma yönlendirilmekte ve getiri sağlanmaktadır. Sigortalının genç yaşlarında, benzer koşullardaki süreli hayat sigortası primine nazaran fazladan ödediği tutar tasarruf unsurunu oluşturmaktadır. Bu tasarruf unsuru ve yatırım getirisi, poliçenin ileriki yıllarında ortaya çıkacak yüksek tutarlı primlerinin finansmanını sağlamaktadır. Tasarruf unsuru içeren bu sigortalar “nakit değer” içeren (cash value) hayat sigortası olarak adlandırılmaktadır (Schuyler, 1994, s. 2).

Tasarruf unsuru barındıran, dolayısıyla nakit değer içeren poliçelerin primleri, saf sigorta maliyeti, tasarruf unsuru ve masraf payından oluşan üç unsur içermektedir (Vickrey, 1943, s. 560; Shectman, 1982, s. 224). Süreli hayat sigortalarından farklı olarak sigortacı, bu tasarrufu yatırıma yönlendirilmekte, elde edilen yatırım getirisi vergisiz olarak birikmektedir (inside buildup - accumulated interest income). Fazladan tahsil edilen primler ile bunların getirisinin toplamı, poliçenin nakit değerini (cash value) oluşturmaktadır. Sigortalının ödediği primin, sigorta maliyetini aşan kısmı sigortacı için hem bir fon hem de karşılık (reserv) niteliğindedir (Lauer, 1988, s. 14; U.S. Department of the Treasury Office of Tax Analysis, 2016, s. 1). Nakit değer içeren sigortalar, mortalite hesabına dayanan sigorta bedeli ile masraf payı dışında fon (policy reserv) olarak sigortacıya teslim edilen tasarruf unsuru içermesi bakımından süreli hayat sigortalarından farklılaşmaktadır. Sigortacı, bir banka gibi, bu tasarrufu yatırıma yönlendirmekte faiz hesaplayarak fona eklemektedir (Krieg, 1988-1989, s. 748). Yüksek prim tahsili ile sağlanan erken kaynak ve bu kaynağın her yıl elde edilen getirisi ile poliçe sonuna kadar primler fonlanmaktadır (King, 2009, s. 15,16)⁴.

Hayat sigortalarının bir tasarruf aracı olarak tercih edilmesinin nedeni birikim (inside buildup) sürecidir (United States General Accounting Office, 1990, s. 15). Yaygın uygulamada, mevduat hesaplarının veya benzeri tasarruf araçlarının dönemsel getirilerinden farklı olarak hayat sigortası fonları aracılığıyla sigortacı tarafından elde edilen yatırım geliri, vergi ödenmeksizin sigortalının birikime eklenmekte (Plumley, 1981, s. 123) ve bu sayesinde birikim tutarı hızla önemli tutarlara ulaşmaktadır (Insured Retirement Institute, 2011, s. 3).

Poliçede oluşan bu nakit değer iki katkısı bulunmaktadır. Birincisi, sigortalının ölümü halinde ödenecek olan ölüm tazminatının bir kısmı bu nakit değer ile karşılanmaktadır. Sigortacının her zaman için aynı tazminat tutarını ödemeyi taahhüt ettiği dikkate alınır, nakit değeri oluşturan fon arttıkça, tazminatın sigortacıya olan gerçek yükü azalmaktadır. Sigortalının yaşının ilerlemesi yıllık primin artması gerektirmekte, buna karşın oluşan fon sigortanın sigortacıya olan gerçek tazminat yükünü, dolayısıyla sigortanın sigortacıya olan

³ Bu noktada yaşlıların saf manada hayat sigortası ihtiyacı sorgulanabilir. Daha önce saptandığı üzere süreli hayat sigortası esasen “erken ölüm riski” için tasarlanmış bir sigorta ürünüdür.

⁴ Bu tutarın ayrı veya amaçlanmış bir saf yatırım değil de poliçenin fonlanmasının ayrılmaz bir unsuru ve mortalite riskinin gelecekte doğuracağı maliyetin “ön ödemesi”, başka bir deyişle ileriki yıllarda ortaya çıkacak yüksek tutarlı primlerin bir finansman modeli olduğu görüşü için bkz. (King, 2009, s. 15-17).

maliyetini azaltmaktadır (United States General Accounting Office, 1990, s. 15). İkincisi, biriken bu fondan sigortacının yönetim masrafları düşüldükten sonra kalan tutardan ibaret olan iştirak değeri, poliçe dönemi içerisinde poliçesini iptal ettiren sigortalıya ödenmektedir (Lauer, 1988, s. 685,686). Fazladan tahsil edilen primler ile bu primlerin getirisinden oluşan bu birikimden, başta masraflar olmak üzere sigortacının sözleşme gereğince yapacağı kesinti sonrası kalan tutar sigortalıya aittir. Ayrıca sigortalının daha yüksek prim ödeyerek tasarruf unsurunu arttırması olanaklıdır.

Yaşam boyu hayat sigortasının, süreli hayat sigortasının koruması yanında sigortalının erken ölmemesi halinde emekliliğe benzer biçimde belirli bir tutarı ödemeyi sağlayan anüite barındırdığı saptanabilir (Cornelison , 1985, s. 239) Nakit değer içeren sigortalar sayesinde sigortalının hayat sigortasından sağladığı menfaat iki unsura ayrılabilir: saf sigorta koruması ve yatırım getirisi. Buradan hareketle de sigortacının ekonomik iki rolü olduğu saptanabilir. Birincisi, sigortalıların ölüm risklerini üzerine alarak yayması (pooling) anlamına gelen saf sigortacılık olup sigortacı bu rolü sayesinde faaliyet (underwriting income) geliri elde etmektedir. İkincisi, sigortalı ile tasarrufa ihtiyaç duyanlar arasında sunduğu finansal aracılık rolü ve bu sayede elde ettiği yatırım geliridir (free investment income) (Welkoff, 1989, s. 6).

2.2.3. Prim İadeli Hayat Sigortaları

Son yıllarda bir hayat sigortası ürünü olarak prim iadeli hayat sigortaları ön plana çıkmaktadır. Prim iadeli hayat sigortası, sigortalının ölümü halinde süreli hayat sigortalarında olduğu gibi ölüm tazminatının ödenmesi yanında, poliçe dönemi sonunda hayatta kalan sigortalıya ödediği primlerin tamamının veya bir kısmının geri verilmesinin kararlaştırıldığı hayat sigortasıdır (Affordable Educator LLC, s. 4).

Hemen hemen tüm hayat sigortalarında az veya çok tasarruf unsuru bulunmakta ve üzerinden yatırım geliri elde edilmektedir. Bu yatırım geliri olduğunda düşük veya hiç yokmuş gibi gösterilerek sigorta priminin finansmanında kullanılabilir (Neubing ve Steuerle, 1984, s. 33). Prim iadeli hayat sigortası, sigorta koruması yanında, sabit tutarlı prim ödemesi karşılığında gittikçe büyüyen nakit değer sunmakta, poliçe dönemi sonunda ödenen primlerin %100'ü poliçe sahibine ödenmektedir (Lynch, 2009, s. 33). Bu tasarruf ve prim iadesi özelliğine rağmen prim iadeli hayat sigortaları, yine de nakit değer hayat sigortasından daha çok, geliştirilmiş bir süreli hayat sigortası olarak kabul edilmektedir (Lynch, 2009, s. 34).

Prim iadeli hayat sigortaları, ölüm ve hayatta kalma risklerini aynı anda kapsamına aldığından, aynı tutarda ölüm tazminatı taahhüt eden süreli hayat sigortası priminden daha yüksek prim ödenerek satın alınabilmektedir. Bir başka deyişle sigorta firmaları, prim iadeli hayat sigortasında aynı prim tutarı karşılığında süreli hayat sigortası ile sağlanan tazminatın çok altında bir ölüm tazminatı sunmaktadır (Affordable Educator LLC, s. 10).

2.2.4. Tek Primli Hayat Sigortaları

Hayat sigortası ürün spektrumunun diğer ucunda bir yatırım aracı olarak anüiteler yer almaktadır. Bu yatırım aracına kimi zaman risk paylaşımı veya aktarımı içeren hayat sigortası da eşlik etmektedir (Neubing ve Steuerle, 1984, s. 5). Toplu ve yüksek tutarlı bir ödeme ile hayat sigortası kurgulamak olanaklıdır. Ancak tek prim ödemesinde (single premium) yaşam boyu hayat sigortasının tasarruf unsuru en uç noktaya, yatırım geliri ise en yüksek seviyeye ulaşmaktadır (United States General Accounting Office, 1990, s. 15).

En genel deyişle ile anüite sözleşmeleri sigortacının, bir veya birkaç kişinin hayatı boyunca veya belirli bir süre için belirli bir tutarda düzenli ödeme yapmasını içeren sigorta sözleşmeleridir (Griffin, 1995, s. 44). Anüiteler, hayat sigortasının tersine bir işleyişe sahiptir. Hayat sigortaları, sigortalı öldüğünde ölüm tazminatı sağlarken, anüitelerde belirli bir zaman veya sigortalının ömrü boyunca düzenli ödeme yapılmaktadır (United States General Accounting Office, 1990, s. 18). Yatırılan toplu paranın belirli bir zaman aralığında düzenli olarak geri ödenmesini içeren ve bu niteliği gereği standart yatırım aracı olan süreli anüitelerden (OECD, 2001, s. 65) daha çok sigortacının, sigortalının veya onunla ilgili birkaç kişinin hayatı boyunca ödeme garantisi vermesini içeren başka bir deyişle sigortacının, sigortalının uzun yaşama riskini üstlendiği anüitelerin sigorta unsuru içerdiğini kabul etmek olanaklıdır.

3. Hayat Sigortalarının Vergilendirilmesi

Hayat sigortalarının vergilendirme kuralları değerlendirilirken iki hususun dikkate alınması gerekmektedir. Bunlardan birincisi, hayat sigortasına yapılan prim ödemeleri ile hayat sigortasından yapılan ödemelerin karşılıklı ilişkisinin ve sürecin bütünleşik bir yapısının olduğudur. İkincisi, hayat sigortalarının her bir aşaması ve bütünü için yapılacak değerlendirmelerde mutlak olduğu kadar göreceli durumun yani benzer araçlar karşısındaki konumunun dikkate alınması gereğidir.

Hayat sigortalarında prim ödenmesi, birikimden getiri elde edilmesi ve sigortalıya veya lehtara ödeme yapılması aşamaları birbiriyle bağlantılıdır. Dolayısıyla vergilendirme sürecinin, bu üç aşamayı ilişkilendirerek bütüncül bir yaklaşımla kurgulanması gerekmektedir (OECD, 2001, s. 79; Swilhart, 1962, s. 169). Örneğin sigortalının elde ettiği tazminatın vergilendirilip vergilendirilmeyeceğini ilişkin değerlendirmeleri etkileyen en önemli unsur, tazminatı sağlayan sigortanın priminin vergi matrahından düşülüp düşülmediğidir (Oliver, 2004, s. 19).

Hayat sigortasından elde edilen tazminat veya gelirlerin vergi karşısındaki durumunun mutlak olduğu kadar görece değerlendirilmesi gerekmektedir. Vergi uygulamasında kural olarak finansal kesimin farklı sektörleri arasında tarafsız kalınmalıdır (Oliver, 2004, s. 19). Özellikle tasarruf odaklı sigorta ürünlerinin finansal piyasadaki başarısı vergi düzenlemelerinden etkilenmektedir. Kural olarak yasa koyucular bu türden ürünlerin vergi karşısındaki durumunu belirlerken iki amaca sahiptir. Birincisi, ortalama bireyin tasarrufunu ve sermaye birikimini artırarak sosyal ve ekonomik faydalar yaratmaktır. İkincisi, tercih edilen uygulama ile finansal piyasalardaki aktörler arasındaki rekabeti etkilememektir. Tarafsızlığı sağlamak için benzer ürünleri sunan banka ve sigorta şirketlerinin yatırımcıları ile poliçe sahiplerinin benzer biçimde vergilendirilmesi gerekmektedir (Tucker, Dawson, ve Brown, 1983-1984, s. 924). Dolayısıyla hayat sigortası yatırım gelirleri, diğer yatırım gelirleri ile benzer vergi yüküyle karşılaşmalıdır (Swilhart, 1962, s. 172). Sigortanın iştirah bedelinin yüksek olduğu veya poliçenin nakit değerinden sigortalıya önemli tutarda borç verildiği poliçeler ile tasarruf hesabı arasındaki fark kayb olduğundan (Vickrey, 1943, s. 561, 562) daha geniş bir bakış açısıyla, kural olarak, hayat sigortasının tasarruf unsurunun diğer biçimlerdeki tasarruflar gibi vergilendirilmesi gerekmektedir (Vickrey, 1943, s. 561).

Daha önce saptandığı üzere genel vergileme kurallarının dışına çıkılarak hayat sigortaları için özel kurallar getirilebilmektedir. Hayat sigortası talebini desteklemek amacıyla vergi avantajı genellikle üç biçimde kurgulanmaktadır. Birincisi, tasarruf unsurunun getirisinin vergilendirilmeden yatırım tutarına eklenmesidir. İkincisi, ölüm tazminatlarının genel kural olarak vergi dışında tutulmasıdır. Üçüncüsü, tasarruf unsuru içeren sigortalarda yatırım geliri ile sigorta primlerinin karşılanması olanağıdır (Shectman, 1982, s. 228).

Genel bir yaklaşım olarak hayat sigortasının tasarruf unsurunun yatırım geliri, poliçenin herhangi bir biçimde sonlandırılmasına kadar vergilendirilmemektedir. Hayat sigortalarının tercih edilmesinin en önemli sebebi olarak bu işleyiş gösterilmektedir⁵ (United States General Accounting Office, 1990, s. 15). Bu süreçte hayat sigortasının yatırım geliri vergisiz olarak yeniden yatırıma yönlendirilmektedir. Yaygın uygulamada, mevduat hesaplarından veya benzeri tasarruf araçlarından elde edilen dönemsel getiri, bu getirinin çekilip çekilmediğine bakılmaksızın vergilendirilmektedir. Oysa hayat sigortası poliçelerinin tasarruf unsurlarından ibaret rezervler aracılığıyla sigortacı tarafından elde edilen yatırım geliri, vergi ödenmeksizin sigortalının birikime eklenmektedir (Plumley, 1981, s. 123). Sonuç olarak literatürde vergisiz “birikim süreci” (inside buildup) olarak adlandırılan bu işleyişte yatırım gelirleri, elde edildiğinde değil dağıtıldığında “ertelenerek” vergilendirilmektedir. Vergisiz birikim süreci, ertelenmiş vergileme yanında, dağıtım döneminde sigortalının daha düşük marjinal vergi oranı sahip olması halinde ilave avantaj sağlayabilmektedir (Neubing ve Steuerle, 1984, s. 1).

İkincisi, yine yatırım gelirinin elde edildiğinde değil de dağıtıldığında vergilendirilmesi tercihinin başka bir muhtemel sonucu olarak, yatırım gelirlerinin kimi zaman vergi dışında kalmasıdır. Hayat sigortası poliçesinin ölümle sonlanması halinde mirasçılara ödenen ölüm tazminatları genel kural olarak vergi dışında tutulmaktadır. Bu tercih, tazminatın içerdiği birikmiş yatırım gelirlerinin vergi dışında kalmasına neden olmaktadır (Neubing ve Steuerle, 1984, s. 13). Yatırım gelirinin dağıtıldığı dönemde vergilendirilmesine yönelik vergi ertelenmesi, sigortalının ölümü halinde kalıcı bir vergi dışılığı dönüşmektedir (Neubing ve Steuerle, 1984, s. 29).

Üçüncüsü, sigorta maliyetinin görünür olmasına engel olmasıdır. Tasarruf unsuru içeren hayat sigortalarında yatırım gelirinin bir kısmı ile sigorta primi karşılanmaktadır. Uygulamada hayat sigortasından elde edilen yatırım gelirinin, poliçenin sigorta maliyetini aşarsa ortaya çıktığı kabul edilmekte ve sigortalının hesaplarına aktarılmaktadır. Ancak hesaplanan hayat sigortası risk primi kişinin sigorta korumasının karşılığıdır. Başka bir deyişle, yatırım gelirinin bir kısmı kişisel korumanın sigorta primine hasredilmekte, sigorta primi bu sayede

⁵ Bu süreçte vergi harcaması oluşup oluşmadığı tartışması ve boyutu için bkz. (U.S. Department of the Treasury Office of Tax Analysis, 2016); karşı görüş için bkz. (Schuyler, 1994).

kişinin gelirinden “otomatik” düşülmektedir. Ödenen sigorta primlerinin vergi matrahından düşülmesine izin verilmediği durumlarda, yatırım gelirin bir kısmının prim için ayrılması ve prim sonrası tutarın sigortalının hesabına aktarılması, peşinen bu indirimde olanak tanımaktadır (Neubing ve Steuerle, 1984, s. 13). Bu sayede yatırım geliri içeren hayat sigortası sahipleri, süreli hayat sigortası sahiplerine tanınmayan bir vergi indirimini doğrudan elde etmektedir (Neubing ve Steuerle, 1984, s. 31,32).

Bu genel görünümün ardından hayat sigortasının prim ödeme, getiri elde etme ve hayat sigortasından sigortalıya ödeme aşamalarını vergisel açıdan ayrı ayrı irdelemek olanaklıdır.

3.1. Hayat Sigortası Prim Ödemeleri

Prim ödemesinin gelirden düşülüp düşülmeyeceğine karar verebilmek için öncelikle sigorta priminin hangi amaçla ödendiğinin saptanması gerekmektedir. Hayat sigortasından yapılan tazminat ödemeleri, yangın veya mal sigortasında olduğu gibi maddi bir kaybın tazmininden daha çok sigortalının ölümü nedeniyle oluşan gelir kaybının yerine konulması olarak değerlendirilebilir (Vickrey, 1943, s. 562). Bu haliyle hayat sigortasını, erken ölüm, hastalık veya sakatlık nedeniyle ortaya çıkacak potansiyel gelir kaybını koruma altına alan sigortalar arasında saymak gerekmektedir (OECD, 2001, s. 65). Bu nedenle, primlerinin mahsul veya kaza sigortası primleri gibi değerlendirilmesi ve tazminatının vergilenecek gelire eklenmesi koşuluyla, sigorta korumasına ilişkin primin gelirden indirilmesine izin verilmesi gerekmektedir (Vickrey, 1943, s. 562). Ancak sigortalının tasarrufu olan ve yatırım geliri sağlayan paya ilişkin ödenen sigorta priminin ise vergi matrahından düşülmemesi gerekmektedir (Vickrey, 1943, s. 562). Sigorta priminin üçüncü unsuru olan sigortacının yönetim gideri ile karının toplamı olan masraf payı, sigorta ve tasarruf unsurlarının prim içindeki payına göre paylaştırılabilir (Welkoff, 1989, s. 6).

Yaygın uygulama, teorik belirlemelerin tersine hayat sigortası primlerinin vergi matrahından düşülmesi yönündedir. Genel kural vergisi ödenmiş gelirin harcanması ve tasarruf edilmesi olduğundan, sigorta poliçesi satın almak için yapılan ödemelerinin vergi matrahından düşülmesine izin verilmesi poliçe satın alanları, bu ödemeyi vergi öncesi gelirleriyle yapma olanağına kavuşturmaktadır. Başka bir ifadeyle, yapılan ödemenin vergilendirilecek gelirden düşülmesi sayesinde, satın alınan mal veya hizmetin fiyatı vergi indirimi kadar azalmakta; tasarrufa tahsis ediliyor ise tasarruf olanağı artmaktadır. Sigorta primlerinin gelirden düşülmesi vergi matrahını azaltmakta, vergi matrahındaki azalmanın vergi indirimine etkisi başka bir deyişle vergi avantajının gerçek düzeyi, mükellefin marjinal vergi oranına bağlı olarak oluşmaktadır. Gelirin vergilendirilmesinde artan oranlı tarifeler kullanıldığından, bu yöntem tercihi nedeniyle, aynı tutarda prim ödeyen sigortalıların elde edeceği vergi indirimi değişebilmektedir.

OECD üyesi ülkelerin vergilendirme yaklaşımları birbirinden oldukça farklıdır. ABD ve Kanada uygulamasında sigorta primi tüketim harcaması olarak kabul edilmekte ve gelir vergisi matrahından düşülmesine izin verilmemektedir. Ancak özellikle kıta Avrupası olmak üzere birçok ülkede, en azından belirli sınırlar içinde, sigorta primlerinin düşülmesine izin verilmektedir (OECD, 2001, s. 87-89).

Çalışanların, işveren tarafından sigortalanması halinde ödenen primin ücret ve indirilecek gider olmak üzere iki boyutu bulunmaktadır. Lehtar olarak çalışanın mirasçılarının belirlendiği bir hayat sigortası ile işverenin çalışana veya mirasçılara menfaat sağladığı kabul edilmektedir. İşveren tarafından satın alınmış hayat sigortası sayesinde çalışana sağlanan menfaat olarak, ödenen primlerin yan gelir olarak esas alınması ya da sigortadan ödenen tazminatın gelir olarak kabul edilmesi olanaklıdır. Yaygın uygulama, vefat tazminatı yerine ödenen primin yan gelir olarak dikkate alınması yönündedir (OECD, 2001, s. 81). İşverenin anahtar çalışanını sigorta ettirdiği poliçede işletmeyi lehtar olarak belirlemesi durumunda, ödenen tazminat işletme geliri kabul edilmelidir. Her iki durumda da sigorta primlerinin işletmenin kazancından indirilecek gider olarak dikkate alınması önerilmektedir (OECD, 2001, s. 81).

Türkiye uygulamasında şahıs sigortası grubunda yer alan hayat sigortası prim ödemeleri, ücretlerde kaynakta vergilendirme aşamasında diğer gelirlerde ise beyannameye gösterilerek indirilebilmektedir (GVK m. 63/1-3 ve m. 89/1-1). Beyan edilen gelirin veya ücretin %15'ini ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmamak şartıyla, mükellefin şahsına, eşine ve küçük çocuklarına ait hayat sigortalarına ödenen primlerin yarısının gelirden veya ücret stopaj matrahından indirilmesi olanaklıdır. Vergi İdaresi uygulamada ödenen primlerin “%50’si” şeklindeki sınırlamayı, sadece birikimli hayat sigortaları için aramaktadır. Hayat sigortası primlerinin ücretten veya gelirden indirilebilmesi için ayrıca, sigortacının Türkiye’de kâin ve merkezi Türkiye’de bulunan bir emeklilik veya sigorta şirketi olması ve prim tutarlarının gelirin elde edildiği ayda veya yılda ödenmiş olması gerekmektedir.

3.2. Hayat Sigortası Tasarruflarından Elde Edilen Getiriler

Sürelî hayat ve kaza sigortaları da dâhil olmak üzere hayat sigortalarının tümünde bir tasarruf unsuru bulunması olasıdır. Bahsedilen hayat sigortaları, tasarruf için kurgulanmamış olsa da primin dönem başında peşin tahsil edildiği durumlarda, sigortacının değerlendireceği bir fon oluşmaktadır. Buna karşın nakit değer içeren hayat sigortaları, esasen tasarruf ve yatırım getirisi hesaba katılarak kurgulanmaktadır. Ödenen primlerden, saf sigorta maliyeti ile bunun payına düşen masraf payının toplamını düşüldükten sonra kalan tutar, sigortalının tasarrufunu oluşturmaktadır. Sigortacı tarafından yatırıma yönlendirilerek elde edilen getiri de yine bu tasarrufa eklenmektedir. Kural olarak, tasarrufun yatırım getirisi tahakkuk ettikçe, sigorta priminin vergi matrahından düşülmesinden bağımsız olarak, sigortalının vergi matrahına eklenmelidir (Vickrey, 1943, s. 562). Ancak uygulamada farklı yaklaşımlar görülmektedir. Bu noktada yatırım gelirinin nasıl ve ne zaman vergilendirileceği önemli bir tartışma konusunu oluşturmaktadır. Öncelikli tartışma, yatırım gelirinin hangi dönemde vergilendirileceğine ilişkindir. Yatırım gelirinin oluştuğu dönemde mi yoksa sigortalıya dağıtıldığı dönemde mi vergilendirileceğine karar verilmesi gerekmektedir. Yatırım gelirinin oluştuğu dönemde vergilendirilmesi tercih edilir ise bu kez vergilendirmenin kimin nezdinde yapılacağına kararlaştırılması gerekmektedir. Gelirin oluştuğu dönemde vergilendirme, getirin gerçekte sahibi olan sigortalı ile ilişkilendirilerek yapılabileceği gibi, sigortacı nezdinde de yapılabilmektedir. Sigortacı nezdinde yapılacak vergileme, sigortalıların gelir toplamı üzerinden objektif nitelikte bir vergilemeye karşılık gelmektedir. Bu olasılıklar birlikte değerlendirildiğinde, pratikte üç seçeneğin olduğu saptanabilir: Sigortalının geliri veya sigortacının varsayımsal geliri olarak oluştuğu dönemde ya da gelirin sigortalıya dağıtıldığı dönemde vergilendirilmesidir.

Yatırım gelirinin oluştuğu dönemde vergilendirilmesi tercih edildiğinde, birinci yöntemde her yılın yatırım geliri sigortalıya tahsis edilerek onun gelirine dahil edilmektedir. Yatırım gelirinin sigortalının gelirine dahil edilmesi, geliri elde edenin marjinal vergi oranının gerektirdiği düzeyde ve vergi ödeme gücü ile uyumlu vergi hesaplanmasına olanak tanımaktadır. Ayrıca bu yaklaşım, o yıl içinde elde edilen getiriyi gecikmeden vergilemeye olanak sağladığından “ertelenmiş vergileme” ve yığılma eleştirilerini ortadan kaldırmaktadır (Welkoff, 1989, s. 13). Ancak getirin oluştuğu dönemde tahakkuk esaslı vergilemenin iki esaslı eleştirisi bulunmaktadır. Birincisi, her bir poliçe için tahakkuk eden getirin hesaplanmasının ve sigortalıya tahsisinin sigortacıya iş yükü getirmesidir. Poliçenin yatırım unsurunun getirisini sigortalının hesaplaması olanaklı olmadığından hesaplamasının sigortacı tarafından yapılması, sigortalıya ve gerekirse kamu kurumlarına bildirilmesi gerekmektedir. İkincisi, diğer yatırım gelirlerini realize edildiğinde vergilendirirken hayat sigortası yatırım gelirlerini oluştuğunda vergilendirmenin sistem içinde uyumsuzluğa neden olma olasılığıdır (Welkoff, 1989, s. 14). Diğer bireysel gelirlerin çoğunlukla tahsil esasına göre vergilendirildiği durumda, tahakkuk eden getirin sigortalı tarafından elde edildiğini kabul ederek vergilendirmek oldukça olumsuz fark yaratacak ve hayat sigortasının vergisel avantajları ile birlikte cazibesini azaltacaktır. Ayrıca sigortalının henüz tahsil etmediği geliri nedeniyle vergi yükü ile karşı karşıya kalmasının (Oliver, 2004, s. 25) likidite sorununa neden olması ve mükellef tarafından hissedilen tazyikin artması olasıdır.

İkinci yöntem, poliçenin yatırım gelirini, sigortacı tarafından elde edilmiş bir gelir varsayarak (proxy) vergilendirmektir. Bir öncekinde olduğu gibi bu yöntem de ertelenmiş vergileme ve yığılma eleştirilerini önlemektedir. Ayrıca bu yöntemin, sigortalı nezdinde gelirin oluşumu aşamasında vergilendirmenin yaratacağı yönetsel güçlükleri, diğer yatırım gelirleri ile olan uyumsuzluğu (Welkoff, 1989, s. 14) ve likidite sorunlarını da önlenmesi olanaklıdır. Ancak böyle bir vergileme, sigortalı ayrımı olmaksızın genel ve getiri düzeyinden bağımsız sabit oranlı yapılması gerektiğinden, sigortalının vergi ödeme gücünden kopuk ve keyfi olacaktır (Welkoff, 1989, s. 15). Kural olarak sigortacı nezdinde yapılan vergilendirme, sigortalının bu gelirler için bir kez daha vergilendirilmemesini gerektirmektedir. Getirin nihai sahibi olan sigortalının marjinal vergi oranını dikkate almadan genel düzeyde yapılan bu nihai vergileme, zamanında yapılmış ancak vergi yükünü sigortalılar arasında dengesiz dağıtan bir vergileme olacaktır.

Yatırım gelirinin vergilendirmesinde en yaygın ve kolay yöntem, bu getirin sigortalıya dağıtıldığında vergilendirilmesidir. Bu yöntemi bir sonraki bölümde, hayat sigortasından yapılan ödemeler başlığı altında incelemek olanaklıdır.

Sigortacının kurum kazancı bakımından geçerli vergilendirme modeli, yatırım gelirlerinin vergilendirme yaklaşımını ima etmektedir. Birleşik Krallık modelinde (Birleşik Krallık, Avustralya, Belçika, İrlanda, İsveç) esasen sigortalıya ait olan yatırım geliri, sigortacı tarafından elde edilmiş varsayımlar (proxy) vergilendirilmektedir⁶ (Oliver, 2004, s. 25). ABD modelinde (ABD, Almanya, Kanada) yatırım gelirleri

⁶ Ancak bu model, genel yönetim giderlerinin faaliyet geliri ve yatırım geliri arasında dağılım sorununu gündeme getirmektedir. Bkz. (Oliver, 2004, s. 25).

sigortalıya dağıtıldığında, ertelenmiş olarak vergilendirilmekte ve tasarruf araçları arasında hayat sigortasına vergisel avantaj sağlamaktadır (Oliver, 2004, s. 26). Kıta Avrupası modelinde (Hollanda, Lüksemburg, Portekiz, Meksika) yatırım geliri sigortacı bünyesinde istisna edilmekte; sigortalının elde ettiği gelir ya vergi dışında tutulmakta ya da primlerin vergiden indirim kuralı dikkate alınarak vergilendirilmektedir (Oliver, 2004, s. 27).

Türkiye uygulamasında, tasarruf unsurunun yatırım getirisi, olduğu dönemde bu getirinin gerçek sahibi olan sigortalı ile ilişkilendirilmemektedir. Dolayısıyla sigortalı nezdinde bir vergilendirme yapılmamaktadır. Hayat sigortalarında birikim primi ile birikim priminin yatırıma yönlendirilmesi sonucu elde edilen getirinin kesinti sonrası kalan kısmından oluşan kar payının toplamı, aktüeryal matematik karşılıklara dâhildir. Birikim ve bu birikimin getirisi olan kar payı poliçe dönemi sonunda sigortalıya ödenecek tutarı oluşturmaktadır (Sariaslan, 2015, s. 432-433). Dolayısıyla birikim ve bu birikimin getirisi esasen sigorta şirketinin kazancı olarak kabul edilmemekte (Maç, 1996, s. 14.224) ve şirket düzeyinde vergilendirilmemektedir. Belirtilen bu unsurların kurumlar vergi dışında kalmasını temin etmek amacıyla kurum kazancından indirilecek giderler arasında (KVK m. 8/1-e-3) hayat sigortası matematik karşılıklarına yer verilmiştir.

3.3. Hayat Sigortasından Yapılan Ödemeler

Hayat sigortasından yapılan ödemeleri vergilendirme yöntemi, esasen primlerin gelirden indirilip indirilmediğine ve yatırım gelirlerinin oluşum aşmasında vergilendirilip vergilendirilmediğine bağlıdır.

Teorik olarak saf sigorta primi ile sağlanan koruma kapsamında yapılan tazminat ödemesinin tabi olacağı vergisel rejim, primlerin tabi olduğu rejime göre belirlenmelidir. Primler gelirler indirilmiş ise sigortadan yapılan ödemeler vergiye tabi tutulmalı, aksine primler ödenirken gelirden indirilmemiş ise yapılan sigorta ödemesi sadece zararı karşıladığı müddetçe vergilendirilmemelidir. Ölüm nedeniyle yapılan ödemeler genel olarak tazminat olarak kabul edilmekte, sosyal gerekçelerle ve yaratacağı politik güçlük nedeniyle uygulamada nadiren vergi kapsamına alınmaktadır (OECD, 2001, s. 80). Vefat tazminatı şeklindeki toplu ödemenin tümüyle vergi dışında tutulması, gerek gelirden indirilmiş primle oluşturulan tasarrufların gerekse bu tasarrufun önceki aşamalarda vergilendirilmemiş getirilerinin vergi dışında kalmasına neden olmaktadır (Vickrey, 1943, s. 563; Neubing ve Steuerle, 1984, s. 13).

Diğer toplu ve dönemsel ödemeler vergilendirilirken hâkim yaklaşım, anapara kısmını vergi dışında tutmak, anapara dışındaki ödemeleri ise anuite kabul ederek vergilendirmektir. Poliçenin tasarruf unsuru, ödenen primlerden saf sigorta maliyeti ile masraf payı toplamının düşülmesi ve kalan tutara yatırım gelirlerinin eklenmesinden oluşmaktadır. Bu tasarruf unsurun getiri kısmı hariç tutulduğunda kalan anapara kısmının vergilendirilmesinde, primlerin tabi olduğu vergileme kuralının burada da dikkate alınması gerekmektedir. Eğer primler gelirden indirilmiş ise anapara ödemesinin vergiye tabi tutulması, aksine primler gelirden indirilmemiş ise bu tasarruf vergisi ödenmiş gelirle yapılmış olduğundan, vergiye tabi tutulmaması gerekmektedir. Ancak uygulamada bazı ülkelerde gelirden indirilmiş primlerle oluşturulan anapara ödemeleri gelir vergisine tabi tutulmamaktadır (OECD, 2001, s. 80,81).

Tazminatlar ve anapara için geçerli olan bu yaklaşım getiri için geçerli değildir. Tasarrufların getirisi, daha önce ödenen primlerin vergi matrahından düşülüp düşülmediğinden bağımsız olarak vergilendirilmelidir (OECD, 2001, s. 80). Ancak bu noktada, getirinin olduğu aşamada tabi tutulduğu rejim, ödendiği aşamadaki vergi uygulamasını belirlemektedir. Tasarrufların yatırıma yönlendirilmesinden elde edilen getiri, olduğu dönemde sigortacı veya sigortalı nezdinde vergilendirilmemiş ise bu getiriyi, poliçenin elden çıkarıldığı tarihte vergilemek olanaklıdır (OECD, 2001, s. 80). Bu aynı zamanda yönetsel açıdan en kolay yöntem olarak görülmektedir (Welkoff, 1989, s. 11). Ancak poliçe sona erdiğinde, bir başka deyişle getiri sigortalıya ödendiğinde vergileme seçeneği birkaç nedenle eleştirilmektedir. Öncelikle bu yöntemde vergileme, kazancın dağıtımına kadar ertelenmektedir. Yatırım gelirlerinde ertelenmiş bu vergileme, verginin değerini düşürmektedir. Ayrıca getirinin dağıtım döneminde sigortalının vergi oranının daha düşük olması olasıdır. Öte yandan özel düzenlemeler yapılmamış ise getiri, poliçenin elden çıkarıldığı tarihte bir bütün (yıgın) olarak elde edilmiş kabul edilmekte ve artan oranlı tarifeler nedeniyle ağır biçimde vergilendirilmektedir (Welkoff, 1989, s. 12,13). Bununla birlikte primlerin getirisi, sigortalıya “prim iadesi” adı altında da ödenebilir. Primler ödenirken gelirden indirilmemiş ise iade edilen bu primler vergi dışında tutulmaktadır (OECD, 2001, s. 80).

Anahtar çalışanlar için işveren tarafından yaptırılan ve lehtar olarak işletmenin belirlendiği durumlarda sigorta kapsamında ödenen primler, işletme masrafı olarak dikkate alınarak vergi matrahından düşülmüş ise ödenen tazminatın işletmenin geliri olarak değerlendirilmesi gerekmektedir (OECD, 2001, s. 81). Bu noktada, primler işletmenin kazancı ile ilişkilendirilmemiş, başka bir deyişle gider olarak düşülmemiş ise tazminatın tamamın değil sadece ödenen prim ve benzeri ödemeleri aşan kısmının işletme geliri olarak

dikkate alınması gerekmektedir (Jansen ve Brody, 2013, s. 46). Daha önce saptandığı üzere, çalışanın mirasçılarının lehtar olduğu sigorta için ödenen primlerinin, ödendiği aşamada yan gelir olarak kabul edilmesi yaygın bir uygulama olduğundan, tazminat ödemeleri vergi dışında tutulmaktadır (OECD, 2001, s. 81).

Türkiye uygulamasında, vefat tazminatları gelir vergisi kapsamında yer almamaktadır⁷. Bunun dışında sigorta ve emeklilik şirketlerinden yapılan ödemelerin sadece irat kısmı vergiye tabi tutulmaktadır (GVK m. 75/2-15). Birikimli hayat sigortası prim ödemelerinin sadece yarısının gelirden indirilmesi ile uyumlu olarak, anapara ödemeleri vergi dışında tutulmaktadır. Bununla birlikte yatırım gelirlerinin olduğu aşamada vergi unsurunun getirisine karşılık gelen irat tutarı; “varsa fesih ve iştirak kesintisi indirilmeden önceki birikim tutarından, yatırıma yönlendirilen tutar indirilerek” (GVK m. 75/2-16-c/2) hesaplanmaktadır. Hayat sigortasından yapılan ödemelerden tevkifat yapılması gerekmektedir (GVK m. 94). Tevkifat oranı sigorta poliçesinin süresine bağlı olarak değişmektedir. Uzun vadeli tasarrufları desteklemek amacıyla, 10 yıla kadar prim ödeyerek ayrılanlara yapılan irat ödemelerinden %15; 10 yıl süreyle prim ödeyerek veya zorunlu nedenlerle ayrılanlara yapılan irat ödemelerinden %10 vergi kesintisi yapılmaktadır. Hayat sigortalarından elde edilen gelirler, sigortalının diğer gelirleri ile birleştirilmemekte (GVK m. 86/1-1-a) dolayısıyla tevkifat nihai vergilemeyi ifade etmektedir.

4. Tartışma ve Sonuç

Bireyin erken ölümü nedeniyle, geride kalanların karşılaşacakları finansal zorlukları aşmasında hayat sigortalarının desteği oldukça önemlidir. Günümüzde hayat sigortaları, sigorta koruması yanında tasarruf aracı olarak da kullanılmaktadır. Hayat sigortası ürünlerini birbirinden ayıran, bu ürünlerin bünyesinde yer alan saf sigorta koruması ve tasarruf unsurlarının dağılımıdır. Süreli hayat sigortaları, esasen belirli bir süre içinde ölen sigortalının geride bıraktıklarına sunduğu vefat tazminatı ile güvence sağlamaktadır. Yaşam boyu hayat sigortaları sigorta korumasının yanında, sigortalıya emeklilik geliri benzer bir kaynak oluşturmaktadır. Tersine, tek primli hayat sigortaları ise daha çok bir yatırım aracı olarak dikkat çekmektedir. Bireysel ve toplumsal faydaları nedeniyle hayat sigortalarına, genel vergileme kuralının dışına çıkılarak, vergisel kolaylıklar sağlanmaktadır. Bu noktada, yatırım gelirinin vergisiz birikimi ve ölüm tazminatlarının vergi dışında tutulması en yaygın uygulamalardır.

Sigorta primlerinin gelirden düşülüp düşülemeyeceğini belirleyen husus, bu ödemelerin hangi amaçla yapıldığıdır. Kural olarak hayat sigortası ile sigortalının ölümünün neden olacağı gelir kaybının karşılanması hedeflenmektedir. Bu nedenle hayat sigortasından ödenen tazminatların gelir vergisi kapsamında vergilendirilmesi koşuluyla, sigorta koruması için ödenen primlerin ve masraf payının gelirden indirilmesi gerekmektedir. Aksine, sigorta koruması dışında sigortalının tasarruf ve getiri elde etmek amacıyla yaptığı ödemelerin gelirden indirilmemesi gerekmektedir. Ancak uygulamada yaygın olarak hayat sigortası primlerin gelirden indirimine izin verilmektedir. Sigorta primlerinin gelirden düşülmesine izin verilmesi, bu ödemenin vergi öncesi gelirle yapılması anlamına gelmekte; sağlanan vergi avantajı kadar sigorta korumasının maliyetinin düşmesine, tasarruf amaçlanıyor ise tasarrufun artmasına neden olmaktadır. Sigorta primlerinin gelirden düşülmesi, vergi matrahının sigorta primi kadar azalmasına neden olmaktadır. Ancak esas vergisel avantaj olan elde edilen vergi indiriminin tutarı, sigortalının marjinal vergi oranına bağlı olarak ortaya çıkmaktadır. Sigortalının vergi oranına bağımlı hesaplama, aynı tutarda sigorta primi ödeyenlerin farklı vergi indirimi elde etmesine neden olmaktadır.

İşverenin, çalışanlar için yaptırdığı hayat sigortasının lehtarı çalışanlar veya mirasçıları ise ödenen primler yan gelir olarak kabul edilmektedir. İşveren tarafından anahtar çalışan için satın alınan hayat sigortasının lehtarı olarak işletmenin belirlenmesi olanaklı olup bu durumda çalışanın ölümü halinde tazminat işletmeye ödenmektedir. Her iki durumda da çalışan için yaptırılan hayat sigortası için ödenen primlerin, işletme sahibinin kazancından indirilmesi genel olarak kabul edilmektedir.

⁷ Hayat sigortasından mirasçılara ödenen vefat tazminatı, sigortalının eceli ile ölümü halinde terekeye dahil edilerek veraset ve intikal vergisine tabi tutulmakta; kaza sonucu ölümü halinde ise veraset ve intikal vergisi dışında tutulmaktadır.

Türkiye uygulamasında, şahıs sigortası grubunda yer alan ve mükellefin kendisi, eşi ve çocukları için ilgili ay veya yılda ödediği, ücretin veya beyan edilen gelirin %15'ini ve asgari ücretin yıllık tutarını aşmayan hayat sigortası primlerinin, sigorta şirketinin Türkiye'de kain ve merkezinin Türkiye'de bulunması koşuluyla ücret stopaj matrahından veya beyan edilen gelirden indirilmesi olanaklıdır. Ancak, birikimli hayat sigortaları için ödenen primlerin sadece yarısı indirilebilmektedir.

Tasarruf unsuru içeren hayat sigortalarında, bu tasarrufun sigortacı tarafından yatırımına yönlendirilmesi sonucunda elde edilen getirinin oluştuğu dönemde vergilendirilmesi esastır. Bu vergilemenin sigortalı veya sigortacı nezdinde yapılması olanaklıdır. Vergilemenin sigortalı nezdinde yapılması, vergi ertelemesine ve gelirin yığılmasına izin vermemesi, özellikle de mükellefin ödeme gücü ile uyumlu vergilemeye olanak tanınması bakımından üstünlük taşısa da neden olacağı mahsurlar bakımından tercih edilmektedir. Elde edilen getirinin dağıtılmadan, sigortalı tarafından elde edildiğinin kabul edilerek vergileme yapılması, hayat sigortalarının vergisel avantajını ortadan kaldırmaya sebep olduğu gibi likidite sorununa ve beraberinde vergi yükünün daha ağır hissedilmesine neden olması olanaklıdır. Bununla birlikte getirinin sigortacının varsayımsal geliri kabul edilerek, sigortacı nezdinde vergilendirilmesi bazı ülkelerde tercih edilmekte, bu uygulama getirinin oluştuğu dönemde sigortalı nezdinde vergilendirilmenin aksine likidite sorununa neden olmamaktadır. Ancak doğası gereği genel ve sabit oranlı bir vergileme olan bu uygulama, sigortalının vergi ödeme gücünü dikkate almayan yapısıyla dengesiz vergi yükü dağılımına neden olma tehlikesi barındırmaktadır. Getirinin nihai vergileme yöntemi, gelirin dağıtıldığı dönemde sigortalı nezdinde vergilendirilmesidir.

Getiri bakımından yaygın uygulama, sigortacının varsayımsal geliri olarak vergileme veya dağıtıldığında sigortalı nezdinde vergileme yönündedir. Türkiye'de oluştuğu dönemde ne sigortalı ne de sigortacı geliri olarak vergileme yapılamamaktadır. Yatırım gelirleri sigortalıya ödendiğinde vergilendirilmektedir.

Hayat sigortasından yapılan ödemelerin vergilendirilmesi süreci, esasen ödemenin niteliği kadar daha önceki aşamaların vergilendirme kurallarına, başka bir deyişle prim ödeme ve getiri aşamasında hangi vergileme yönteminin tercih edildiğine bağlıdır. Kural olarak, ödenen primler karşılığında sağlanan sigorta koruması kapsamında ödenen vefat tazminatı, sigorta primleri gelirden indirilmiş ise vergilendirilmeli, indirilmemiş ve sadece zarar karşılanıyor ise vergilendirilmemelidir. Benzer biçimde tasarruf kısmının tabi olacağı süreç, prim ödemelerinin indirim kuralına bakılarak belirlenmelidir. Gelirden düşülen primlerle oluşturulan tasarrufların iadesi anlamına gelen anapara ödemesinin vergilendirilmesi gerekirken, gelirle ilişkilendirilmemiş primlerin toplamı olan anapara vergi dışında tutulmalıdır. Tasarrufların getirisi ise prim ödemesinden bağımsız belirlenmektedir. Tasarrufların getirisi, oluştuğu dönemde vergilendirilmemiş ise poliçenin elden çıkarıldığı dönemde vergileme yapılmaktadır. Ancak getiri vergilemesi için dağıtım dönemine kadar beklenmesi, verginin ertelenmesi anlamına gelmektedir. Yaygın uygulamada, ölüm nedeniyle yapılan toplu ödeme olan vefat tazminatları vergilendirilmemekte, bu tercihle tasarruflar yanında getiriler de vergi dışında kalmaktadır. Dönemsel ödemelerde, bu ödemenin içerdiği anapara vergi dışında tutulurken, kalan kısım anuitem olarak vergilendirilmektedir. Anahtar çalışan için yaptırılan sigortadan işletmeye yapılan ödeme, eğer sigorta primi kazançtan indirilmiş ise vergiye tabi kazançta dâhil edilmektedir. Bahse konu sigortanın primleri kazançtan indirilmemiş ise sadece prim maliyetini aşan kısım vergiye tabi kazançta eklenmesi gerekmektedir.

Türkiye uygulamasında vefat tazminatları, gelir vergisi kapsamında değerlendirilmemektedir. Sigorta şirketlerinden yapılan ödemelerin sadece getiriye karşılık gelen irat kısmı gelir vergisine tabi tutulmaktadır. İrat kısmı üzerinden, sabit oranlı ve prim ödeme süresine dayalı tevkifat yapılmaktadır. Tevkifat uygulaması, bu ödemeler diğer gelirlerle birleştirilerek beyan edilmediğinden nihai vergileme niteliğindedir.

KAYNAKLAR

Affordable Educator LLC. Return of Premium Life. (196). Affordabl Educator LLC.

Congressional Research Service. (20). Taxation of Life Insurance Companies.

- Cornelison, R. (1985). Federal Income Taxation of Life Insurance Products after the Tax Reform Act of 1984. *Georgia State University Law Review*, 237-256.
- Griffin, M. E. (1995). The Federal Income Taxation of Annuities: A Success Story. *Journal of the American Society of CLU&ChFC*, 44-56.
- Insured Retirement Institute. (2011). *The Tax Advantages of Annuities*. Insured Retirement Institute.
- Jansen, D. O., & Brody, L. (2013, Autumn). The Often Overlooked Income Tax Rules of Life Insurance Policies. *Insights*, s. 42-57.
- King, B. B. (2009, September). What's on the Shelf? A Proposal to Tax the Inside Buildup. *Taxing Times*, 5(3), 15-18.
- Krieg, T. (1988-1989). Tax Arbitrage and Life Insurance: Tax Policy Critique Section 264. *Tax Law*, 42.
- Lauer, H. (1988). Estate Taxation of Life Insurance Transfers: the impact of the Tax Reform Act of 1976 Still Ignored Twelve Years Later. *Tax Law*, 41(3), 683-732.
- Lynch, J. T. (2009, January). More Life Insurance Solutions. *Journal of Financial Service professionals*, 32-34.
- Maç, M. (1996). *Kurumlar Vergisi*. İstanbul: Denet.
- Moran, S. (tarih yok). *Taxation of Insurance Companies*. Madison: Wisconsin Legislative Fiscal Bureau.
- Mudgett, B. D. (1917). The Exemption of Life Insurance Funds From Taxation. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 70(1), 123-140.
- Neubing, T., & Steuerle, E. (January 1984). *The Taxation of Income Flowing Through Life Insurance Companies*. Office of Tax Analysis U.S. Treasury Department, Washington, D.C.
- OECD. (2001). *Taxing Insurance Companies*. OECD .
- Oliver, R. (2004). Insurance Companies. H. H. Zee içinde, *Taxing the Financial Sector* (s. 16-31). Washington, D.C.: International Monetary Fund.
- Plumley, P. W. (1981). Federal Income Taxation of Life Insurance Companies in the 1980s. *Transactions of Society of Actuaries*, 33, 121-158.
- Sarıaslan, M. (2015). *Sigorta Muhasebesi*. İstanbul: On İki Levha.
- Schuyler, M. A. (1994). *Tax Treatment of Inside Buildup in Life Insurance Products*. Institute for Research on the Economics of Taxation. Washington, D.C. : IRET.
- Shectman, R. G. (1982). New Concepts in Life Insurance Planning: Universal Life. *Cumberland Law Review*, 13(2), 219-238.
- Swilhart, R. D. (1962, Winter). Federal Taxation of Life Insurance Wealth. *Indiana Law Journal*, 37(2), 167-194.
- Tucker, K. A., Dawson, J. D., & Brown, T. M. (1983-1984). Federal Taxation of Life Insurance Companies: the Evolution of A Tax Law Responding To Change. *Southwestern Law Journal*, 891-940.
- U.S. Department of the Treasury Office of Tax Analysis. (2016). *The Tax Expenditure for Life Insurance Inside Buildup*. U.S. Department of the Treasury Office of Tax Analysis, Washington, D.C.
- United States General Accounting Office. (1990). *Tax Treatment of Life Insurance and Annuity Accrued Interest*. Washington, D.C. : United States General Accounting Office.
- Vickrey, W. (1943). Insurance Under the Federal Income Tax. *Yale Law Journal*, 52(3), 554-585.
- Welkoff, J. (1989). The Taxation of the Investment Component of a Life Insurance Policy. *Canadian Tax Journal*, 37(1).

Research Article

Hayat Sigortalarını Vergilendirme Yaklaşımları

Life Insurance Taxation

Ufuk KAYA

Dr. Öğr. Üyesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Finansal Bilimler Fakültesi

ufuk.kaya@hbv.edu.tr

<https://orcid.org/0000-0002-1633-8060>

Extended Summary

In this study, the economic nature of life insurance and products, premium payments and payments made from insurance to the insured were determined and the taxation approaches of these elements were determined based on the economic characteristics. In life insurance, the stages of premium payment, obtaining income from savings and finally payments (death benefits or return of the savings) are mutually related. Therefore, the examination and final evaluation regarding the taxation process were made by taking into account the integrated structure of these stages. The study aims to determine the approaches and general view of the application regarding the taxation of premium payments made to life insurance and payments made from life insurance to the insured. Therefore, the application in Turkey in the specified areas was mentioned in a limited way.

Life insurance provides protection against economic losses arising from the death of the individual within a certain period of time (Moran, p. 1); the risk of premature death of the insured is transferred to the insurer (Cornelison, 1985, p. 239). Life insurance protects the family members or businesses dependent on the deceased against possible economic losses in the event of the loss of a parent or key employee. The main difference between life insurance products and the distribution of pure insurance and savings elements within the policy is what provides life insurance product variety (Vickrey, 1943, p. 560). At one end of the life insurance product spectrum is term life insurance without a savings element, and at the other end is single premium life insurance (single premium-annuity) with a small and gradually decreasing insurance element (Vickrey, 1943, p. 560) (Neubing and Steuerle, January 1984, p. 5).

Tax advantages are generally designed in three ways to support the demand for life insurance. The first is that the return of the savings element is added to the investment amount without being taxed. The second is that death benefits are generally exempted from tax. The third is that insurance premiums are covered by investment income (Sheckman, 1982, p. 228). The loss of income resulting from the death of the insured is replaced by compensation payments made from life insurance (Vickrey, 1943, p. 562). The premium for insurance protection should be allowed to be deducted from the tax base, provided that the compensation is taxed, but the insurance premium paid for the share that is the insured's savings and provides investment income should not be deducted from the tax base (Vickrey, 1943, p. 562). The third element of the insurance premium, the expense share, can be shared according to the shares of the insurance and savings elements.

In the US and Canadian practice, insurance premiums are considered as consumption expenditures and are not allowed to be deducted from the income tax base. However, in many countries, especially in continental Europe, insurance premiums are allowed to be deducted, at least within certain limits (OECD, 2001, p. 87-89).

In the Turkish practice, life insurance premium payments in the personal insurance group can be deducted at the source taxation stage for wages and in other incomes by showing them in the declaration. Provided that it does not exceed 15% of the declared income or wage and the annual amount of the minimum wage, it is possible to deduct half of the premiums paid for life insurance belonging to the taxpayer, their spouse and young children from the income or wage withholding tax base.

Savings and investment returns are also targeted in life insurances with cash value. The amount remaining after deducting the total of the pure insurance premium and the expense share from the paid premiums constitutes the insured's savings. The return obtained by directing it to investment by the insurer is added to this savings. As a rule, as the investment return of the savings accrues, it should be added to the insured's tax base, regardless of whether the insurance premium is deducted from the tax base (Vickrey, 1943, p. 562). Taxing investment income as income of the insured eliminates criticisms of "deferred taxation" and agglomeration (Welkoff, 1989, p. 13). However, calculating the return for each policy and allocating it to the insured creates a workload for the insurer. In addition, it is likely to cause liquidity problems and increase the pressure felt by the taxpayer. It is also possible to tax the investment income of the policy by assuming that it is an income earned by the insurer (proxy). Similarly, this method prevents criticisms of deferred taxation and agglomeration. In addition, this method can prevent administrative difficulties that taxation will create at the stage of formation of the insured and income, incompatibility with other investment income (Welkoff, 1989, p. 14) and liquidity problems. However, such a taxation will be arbitrary and disconnected from the insured's tax paying ability with its general and fixed-rate structure independent of the return level (Welkoff, 1989, p. 15). In the UK model (UK, Australia, Belgium, Ireland, Sweden), it is taxed by proxy assuming that it is obtained by the insurer (Oliver, 2004, p. 25). In the US model (USA, Germany, Canada), investment income is taxed deferred when distributed to the insured (Oliver, 2004, p. 26). In the continental European model (Netherlands, Luxembourg, Portugal, Mexico), the income earned by the insured is either exempted from tax or taxed by taking into account the tax deduction rule of premiums (Oliver, 2004, p. 27).

In the Turkish practice, the investment return of the savings element is not associated with the insured and no taxation is made on the insured. At the same time, the savings and the return on this savings are not essentially considered as the income of the insurance company (Maç, 1996, p. 14.224) and are not taxed at the company level.

The method of taxation of payments made from life insurance depends primarily on whether premiums are deducted from income and whether investment income is taxed at the formation stage. The tax regime to which the compensation payment made within the scope of the protection provided by insurance premiums will be subject should be determined according to the regime to which the premiums are subject. If premiums are deducted from income, insurance payments should be subject to tax; conversely, if premiums are not deducted from income when paid, insurance payments should not be taxed as long as they cover the loss. Payments made due to death are generally accepted as compensation, but are rarely taxed in practice due to social reasons and the political difficulties it will create (OECD, 2001, p. 80). The fact that lump sum payments in the form of death benefits are completely exempt from tax causes both the savings created by the premiums deducted from income and the returns of these savings that were not taxed in the previous stages to remain exempt from tax (Vickrey, 1943, p. 563; Neubing and Steuerle, 1984, p. 13).

When taxing other lump sum and periodic payments, the principal portion is kept out of tax, and payments other than the principal are considered as annuities and taxed. When the return portion of this savings element is excluded, the taxation rule to which premiums are subject should also be taken into account in taxing the remaining principal portion. If the premiums are deducted from income, the principal payment should be subject to tax, on the contrary, if the premiums are not deducted from income, this savings tax should not be subject to tax since it is made with paid income. However, in practice, in some countries, principal payments created with premiums deducted from income are not subject to income tax (OECD, 2001, p. 80,81).

It is possible to tax the return on savings on the date the policy is disposed of, regardless of whether the previously paid premiums are deducted from the tax base (OECD, 2001, p. 80), if it was not taxed by the insurer or the insured in the period it was formed (OECD, 2001, p. 80). This is also seen as the easiest method from an administrative perspective (Welkoff, 1989, p. 11). However, in this method, taxation is postponed until the distribution of the profit. This postponed taxation in investment income reduces the value of the tax. In addition, it is possible that the tax rate of the insured will be lower during the distribution period of the return. On the other hand, if no special arrangements are made, the return is considered to have been obtained as a whole (lump) on the date the policy is disposed of and is heavily taxed due to progressive tariffs (Welkoff, 1989, p. 12,13). However, the return on the premiums can also be paid to the insured under the name of "premium refund". If the premiums are not deducted from the income when they are paid, these returned premiums are exempt from tax (OECD, 2001, p. 80).

If the premiums paid for insurance made by the employer for key employees and determined as the beneficiary of the business are considered as business expenses and deducted from the tax base, the compensation paid to the employer should be considered as the income of the business (OECD, 2001, p. 81). At this point, if the

premiums are not associated with the business's profit, in other words, if they are not deducted as expenses, not the entire compensation but only the part exceeding the premiums and similar payments paid should be considered as business income (Jansen and Brody, 2013, p. 46). Since it is a common practice to accept the premiums paid for insurance where the employee's heirs are beneficiaries as side income at the stage of payment, compensation payments are exempt from tax (OECD, 2001, p. 81).

In the Turkish practice, death compensations are not included in the scope of income tax. However, only the income part of the payments made from insurance and retirement companies is subject to tax (GVK art. 75/2-15). The income amount corresponding to the return of the savings element of life insurance; “the amount directed to investment is deducted from the accumulation amount before the termination and surrender deduction, if any.” The rate of withholding made on income payments varies depending on the term of the insurance policy. In order to support long-term savings, a 15% tax withholding is made from income payments made to those who leave by paying premiums for up to 10 years; and a 10% tax withholding is made from income payments made to those who leave by paying premiums for 10 years or due to compulsory reasons. Income obtained from life insurances is not combined with other incomes of the insured (GVK art. 86/1-1-a), therefore, withholding refers to final taxation.